

> Retouradres: Postbus 16164 | 2500 BD | Den Haag

NCTV
dhr. P.J. Aalbersberg
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

Bezoekadres:
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag
T 088 9846 300
www.scp.nl

Inlichtingen bij
Inger Plaisier
E i.plaisier@scp.nl
M 06 21405018

per e-mail: advies.covid19@nctv.minjenv.nl

Ons kenmerk
SCP-2021/309

Datum 9 april 2021
Onderwerp sociaal maatschappelijke reflectie op versoepeling maatregelen

*Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de
datum en het kenmerk van
deze brief.*

Geachte heer Aalbersberg,

Belangrijk onderwerp in het Catshuis overleg op 11 april 2021 en de besluitvorming in de MCC19 van 13 april 2021 is de continuering dan wel mogelijke versoepeling van de maatregelen uit de eerste stap van het voorgestelde openingsplan. De mogelijke versoepelingen die ter discussie staan betreffen het af laten lopen van de avondklok, thuisbezoekadvies van een naar twee personen, en het openen van hoger onderwijs, buitenschoolse opvang, detailhandel en horeca buiten.

Een aantal van deze versoepelingen is drie weken geleden eveneens gewogen. De inzichten die het SCP u hierover toestuurde op 19 maart jl. gelden onverminderd en zijn aangevuld met enkele nieuwe inzichten. We schetsen u de meest zwaarwegende maatschappelijke effecten van de maatregelen, zonder deze af te zetten tegen besmettingsrisico's. Het wegen van epidemiologische effecten (op basis van het OMT advies) ten opzichte van maatschappelijke effecten (op basis van dit advies) is een politieke weging.

Om de weging goed te kunnen maken heeft het SCP u naast deze sociaal maatschappelijk reflectie op de maatregelen ook een sociaal maatschappelijke reflectie gestuurd op het openingsplan van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (dat voorlag bij de ACC-19 op 8 april jl.). De reflectie op het openingsplan gaat met name in op het proces van opening en de onderbouwing daarbij, en dit schrijven geeft aan met welke maatschappelijke effecten u op basis van SCP-onderzoek per maatregel rekening zou moeten houden.

De avondklok

- De avondklok (en bezoekbeperkingen thuis) legt uitzonderlijke beperkingen op aan grond- en mensenrechten. Het voortzetten ervan of schuiven met tijdstippen zonder afdoende onderbouwing of bewijs van effectiviteit kan zorgen voor schade aan de legitimiteit en

9 april 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/309

betrouwbaarheid van overheidshandelen op de langere termijn. Uit onderzoek naar de Nederlandse identiteit blijkt daarnaast dat Nederlanders individuele vrijheid enorm belangrijk vinden. De avondklok beperkt in deze vrijheid en heeft daarmee voor een deel van de bevolking ook een negatieve symbolische waarde.

- De avondklok heeft gevolgen voor het sociaal contact tussen mensen, met effect op het sociaal en psychisch welbevinden. Voor sommigen zijn deze effecten groot.
- De avondklok lijkt met name jongeren te raken omdat we weten dat juist zij (15-24-jarigen) normaal gesproken veel dagelijks face-to-face contact met vrienden hebben (ongeveer vier keer zoveel als 25-plussers). We weten niet of dat vooral in de avonden is, maar met school en werk overdag lijkt dat wel aannemelijk.
- Voor volwassenen met jonge kinderen, met een drukke baan of beide is er overdag beperkt ruimte voor sport en ontspanning buiten de deur. Beide zijn belangrijk voor het psychisch welbevinden en de fysieke gezondheid.

Het SCP ziet daarom zwaarwegende redenen om de avondklok, als deze wordt opgeheven, niet als vanzelfsprekend als een opnieuw in te stellen maatregel te beschouwen, maar enkel te heroverwegen indien de epidemiologische omstandigheden en het bewijs van effectiviteit aantoonbaar zwaarder wegen dan andere maatregelen.

Bezoek en gezelschappen

- De helft van de mensen mist vooral de intiemere sociale contacten erg: aanraking van mensen buiten hun huishouden (denk aan volwassen kinderen of bejaarde ouders) en kleine bijeenkomsten (zoals verjaardagen, koffieafspraken).
- Met name ouderen zijn vaak alleenstaand, en voelen zich sinds corona vaker eenzaam dan ervoor. Bezoek van hun kinderen en hun partners is voor hen belangrijk. Kinderen zijn ook vaak hun belangrijkste mantelzorgers en bieden naast hulp bij het huishouden bijvoorbeeld ook emotionele steun, doen klusjes of helpen bij administratie. Vooral nu oude ouderen veelal al gevaccineerd zijn is het moeilijk te begrijpen als zij nog altijd het advies zouden krijgen om maar één bezoeker per dag te ontvangen.
- Het verhogen van het maximaal aantal bezoekers bij uitvaarten en bruiloften draagt bij aan het algemeen welbevinden. Bij zulke 'life-events' is het bijzijn van familie en vrienden belangrijk.

Gegeven de grote behoefte aan kleine ontmoetingen adviseert het SCP er rekening mee te houden dat het voor veel mensen niet te begrijpen zal zijn als op allerlei plaatsen grotere hoeveelheden mensen samen mogen komen, maar men thuis slechts een of twee mensen uit familie of vriendenkring mag ontvangen. De

9 april 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/309

behoefte aan contact is bovendien dusdanig groot dat we verwachten dat mensen de bezoekbeperking steeds minder zullen naleven. Dit wordt al enige tijd bevestigd in het gedragsonderzoek van de RIVM gedragsunit.

Gefaseerd openen van (hoger) onderwijs

- Eind 2020 had een op de drie studenten (waaronder leerlingen van VO, HBO en universiteit) een laag psychisch welbevinden. In de jaren voor corona schommelde dat rond een op de vier. De verwachting is dat deze trend tijdens de tweede lockdown doorzet. Actuele RIVM cijfers, die we bij de toelichting op dit advies in de MCC graag toelichten, bevestigen dit
- Het wegvallen van praktisch onderwijs in het beroepsonderwijs werkt demotiverend. Extra kwetsbaar zijn studenten in de entreeopleiding in het mbo: voor hen zijn structuur en binding met de opleiding cruciaal. Het gaat hierbij om ruim 16.000 jongeren.
- Fysiek onderwijs draagt bij aan sociaal contact. Sociale acceptatie en wederkerige vriendschappen met leeftijdsgenoten tijdens de adolescentie vormen bouwstenen voor succesvolle sociale ontmoetingen in latere levensjaren. Jongvolwassenen (15-24-jarigen) zien hun vrienden ongeveer vier keer zo vaak dagelijks dan 25-plussers.
- Het strekt tot de aanbeveling om te zoeken naar manieren waarop leerlingen en studenten zo veel mogelijk fysieke lessen kunnen volgen. Een dag(deel) per week les biedt bijvoorbeeld weinig verlichting voor de eenzaamheid, en is waarschijnlijk ook niet voldoende om leerachterstanden bij te werken.
- Vormen van onderwijs, zoals nascholing en cursussen, kunnen bijdragen aan baankansen van mensen. Daaronder vallen ook examens voor de rijvaardigheid, vaarbewijzen of bediening van machines.

SCP herhaalt dat ruimere mogelijkheden voor het geven en volgen van onderwijs de hoogste prioriteit hebben. Naast het hoger onderwijs is ook in het voortgezet en beroepsonderwijs nog slechts sprake is van een dag(deel) onderwijs op locatie, waardoor ook daar onderwijsvertragingen en -achterstanden nog oplopen.

Buitenschoolse opvang

- Kinderopvang, buitenschoolse opvang en school bieden een veilige omgeving voor kinderen, komen de ontwikkeling van het kind ten goede en hebben daarnaast een sociale en vormende functie.
- De BSO is geopend voor kinderen van ouders met een cruciaal beroep. Volgens de brancheorganisatie Kinderopvang ligt het gebruik van noodopvang tussen 40 en 50% van de reguliere bezetting.

9 april 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/309

- De sluiting van de buitenschoolse opvang is voor ouders lastig te combineren met werk, dat geldt in het bijzonder voor alleenstaande ouders.
- Sommige ouders kunnen en willen uit angst voor besmetting en bescherming van kwetsbare groepen geen beroep doen op oppasopa's en -oma's. Anderen zijn juist genoodzaakt een groter beroep op grootouders te doen. Hoe groot deze groepen zijn is niet bekend.

Openen horeca buiten en winkels

- Zelfstandig ondernemers vormen een (deels) nieuwe risicogroep voor een laag psychisch welbevinden vanwege angst voor of ervaren verlies van werk en inkomen. Deze ondernemingen bieden ook vaak werkgelegenheid aan jongeren en laagopgeleiden – groepen waarover ook zorgen zijn wat betreft hun welbevinden (naast inkomen).
- Met name zelfstandigen hebben een (soms forse) inkomensachteruitgang meegemaakt. Daarnaast stegen de zorgen over werkverlies in de toekomst onder deze groep. Zelfstandigen en mensen die hun kans op baanverlies betrekkelijk groot inschatten waren minder tevreden met hun leven dan voor de crisis. Verlies van werk en inkomen zijn risicofactoren voor laag psychisch welbevinden.
- Het openen van terrassen en winkels kan bijdragen aan het welbevinden van mensen. Mensen zoeken naar activiteiten buitenshuis, zeker in het voorjaar en zomer. Meer variatie in de mogelijkheden daarvoor zal de druk op de buitenruimte bovendien kunnen verlichten. Het is al meerdere malen voorgekomen dat parken of natuurgebieden werden afgesloten, wat ook tot onvrede bij burgers leidt. Er zijn ook verschillen in de toegang tot buitenruimte, waarbij mensen in grote steden vaak niet over een tuin beschikken. Terrassen kunnen daarvoor een alternatief bieden.
- Stimulans van activiteiten buitenshuis – ook winkelen- kan bijdragen aan het halen van de 'beweegnorm'. Belangrijk is daarbij rekening te houden met hoe mensen zich in de publieke ruimte bewegen en om dus aan crowd management te doen (bron: PBL).

Advies

Samenvattend en in overeenstemming met het advies van 19 maart jl. adviseert het SCP het kabinet de genoemde aandachtspunten en maatschappelijke effecten van de maatregelen Covid-19 mee te wegen in de besluitvorming in de week van 12 april 2021.

Wij herhalen onze eerdere adviezen dat het openen van hoger onderwijs prioriteit heeft gezien de stapeling van maatschappelijke effecten bij de studenten/scholieren en hun families. Vanuit economische oogpunt hebben detailhandel en horeca prioriteit. Daarnaast adviseren wij u oog te hebben voor mensenrechten en de grote behoefte aan sociaal contact met familie en vrienden.

9 april 2021

Ons kenmerk
SCP-2021/309

Het SCP adviseert om de doorwerking van de gedeeltelijke versoepelingen in het oog te houden om zo inzicht te krijgen in welke mate negatieve maatschappelijke effecten van maatregelen worden gemitigeerd.

Uiteraard zal het stapsgewijs openen van de samenleving op een verantwoorde manier moeten plaatsvinden. Daarvoor raden wij aan epidemiologische c.q. virologische inzichten te betrekken.

We zijn uiteraard bereid tot een andere toelichting op onze aandachtspunten en op het advies.

Met vriendelijke groeten,

Prof. dr. K. Putters
Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau